

SZEMLE

Tanulmányok a csehszlovák—magyar irodalmi kapcsolatok köréből. Szerk. Zuzana ADAMOVÁ, Karol ROSENBAUM, SZIKLAY László. Bp. 1965, Akadémiai Kiadó. 595 l. — **Dejiny a národy. Literárnehistorické studie o československo—maďarských vzťahoch.** Vedecký redaktor: Julius DOLANSKÝ redakce sborníku: Zuzana ADAMOVÁ, Karol ROSENBAUM, László SZIKLAY. Praha, 1965, Nakladatelstvo Československé Akademie Véd. 365 l.

Két országban egyszerre kiadott két kötettel teszik le a cseh, szlovák és magyar irodalomtörténészek a jó szándékú tudományos közeledés közös alapkövét. Azonkívül, hogy ez a könyvkiadás történetében is ritka esemény említést kíván, — első pillanatra úgy látszik, hogy a két kötet azonos tartalma csak néhány sokoldalú és gazdag bibliográfiai összeállítással és három folyóirattörténeti tanulmányával szolgál rá a magyar könyvtörténészek és bibliográfusok figyelmére.

Csakhogy a nemzeteket összehasonlító témakör szükségképpen túlmutat az irodalmon, az irodalomtudományi szempontú és módszerű kutatást kiszélesíti olyan problémakörök felé, mint az írásbeliség keletkezésének, az irodalom hagyományozásának, a közvetítő személyeknek, az intézményeknek, a sajtótermékeknek a története. Egy kissé tehát mindig a tudománytörténet és a művelődéstörténet felé közelíti súlypontját. A komparatiztika ilyenformán túlvezet önmagán — mint azt már a kötet cseh címe és élesen megfogalmazva a kötet egyik legfontosabb összefoglaló fejezetének a szerzője (JÁN MIŠIÁNIK) kifejti. És ez a kötet a nemzetek irodalmi tudománytörténeti összehasonlításának az útján egyben egy fontos új fejlődési stádiumot jelent. Míg régen ablakokat kerestünk a népek irodalmi arculatának összehasonlítása, kölcsönös tükrözése segítségével — ablakokat elsősorban nyugati népek felé, amilyeneken át a germán függönyön túlra, vágyva-vágyott szabadabb terekre nyílik kilátás — addig ma minden biznnyal

tudományosabb, de nemzetpolitikai vonatkozásban is jobban értékesíthető szempontokat látunk: a szomszédok kölcsönös megértésének, az egyenrangúak együttműködésének a példáit és lehetőségét. Ezért határtalanul fontos kiemelni a közvetítők közül például egy Anton STRAKA személyét (a kötet külön fejezetet szentel neki), aki meggyőződése szerint irodalmat közvetít, de a féltékeny sovinizmus kiolvassa cselekedeteiből a politikai háttérrel — sőt azt, ami már a közvetlen politizálásban is túlmutat, azt a többletet, ami majd az írástudókban új témákat, de eszméket is támaszt, egy távolabbi horizonton új gondolati és életformákat világít be.

A cseh, a szlovák és a magyar irodalom — mondja a kötet előszava — elsősorban saját nemzete fellendülését szolgálja; a nemzet, a nép nevelésének a tendenciája talán sehol, a világ egy másik tájának az irodalmában sem volt meg olyan erős mértékben, mint éppen Kelet-Európának abban a — nyugati — felében, ahol nemzetek élnek. (8. l.) Csak véletlen-e, hogy például a svájci irodalom történészei több évtizeddel ezelőtt már ugyanebben a szempontban, a politikai és pedagógiai műfajok előtérbe állításában látták nemzeti irodalmuk fő sajátosságát? Ahol több nép él egymást mintegy körülölelve, nem ugyanígy van-e mindenütt? S éppen csehszlovák—magyar vonatkozásban nem feltűnő-e, sokszor mennyire hasonló vagy éppen közös a módszer, a látásmód akkor is, amikor rétegek és osztályok érdekei vagy vélt érdekei szembehelyezik egymással a nemzeteket és országokat?

E néhány általános észrevételten túl a két azonos tartalmú, párhuzamos kötet minden tanulmánya önálló ismertetést is érdemelne. Kezdve Julius DOLANSKÝ szép bevezető áttekintésével (*Irodalmaink a századok ritmusában*), amely az egész csehszlovák-magyar komparatiztika összefoglaló szempontjait fekteti le, kijelölve a súlypontokat és a további kutatás irányait.

A továbbiakban a kötet három részre

tagozódik: a régi irodalom kapcsolatai, a XIX. század kapcsolatai és a XX. század kapcsolatai.

Az első rész ismét összefoglaló tanulmánnyal kezdődik: JÁN MIŠIÁNIK tanulmányát az érintkezések fő mozzanatait a XVIII. század végéig. Ebből a tanulmányból már idéztünk. KÁROLY Sándor a huszta mozgalomnak a magyar írásbeliség történetére tett döntő hatását foglalja pregnáns pontokba, kiemelve az első bibliafordítás helyesírását, amely nem az egyes betűk és jelek használatában, hanem elvszerűségében követi a HUSZ-féle helyesírási rendszert. ANGYAL Endre a barokk, KÄFER István a Rákóczi-kor költészetének egy részletét helyezi élesebb világításba az összehasonlító módszer segítségével.

A második főrészt nem összefoglaló cikkel, hanem SZIKLAY László ílyennel is felérő, adatgazdagsága mellett sok fontos elvi kérdést is felvető KOLLÁR-tanulmányával kezdődik. Rámutat, hogy a hatalmas KOLLÁR-irodalom főleg a politikus íróval foglalkozik, tudománytörténeti helyének, népiessége meghatározásának, költői arculatának a mérlegelésében csak újabban mélyült el. Racionalizmus, klasszicizálás és romantikus elemek összefonódása jellemző KOLLÁRRA: az összefonódás ellentmondásosságát az oldja fel, hogy a szlovák nemzeti és irodalmi fejlődés átmeneti korszakában vagyunk. Ebben az átmeneti korban döntő jelentőségű az a harminc év, amelyet KOLLÁR Pesten töltött. KOLLÁR pesti évtizedei s főleg itteni — magyar és nem magyar — személyes kapcsolatainak a feltárása: ez adja SZIKLAY cikkének a gerincét. JAN NOVOTNÝ a magyar reformkor, RICHARD PRAŽAK az 1848—1867 közötti évkör cseh—magyar kapcsolatát vizsgálja, az utóbbi cikk gazdag tényanyagából nemcsak történelmi, de egy érdekes, általánosítható következtetés is adódik. Abból, hogy ebben a korszakban csehek sűrűn fordítanak magyarból, viszont csehből az egyetlen *Királyudvari Kéziratot* tette át RIEDL Szende, az látszik, hogy a cseh irodalom ekkor még nem jelentett a magyarok számára olyan értéket, amelyet érdemes lett volna átvenni. Figyelemre méltó még Miloslava KNAPPOVÁ cikke és a hozzártatóz terjedelmes bibliográfia BRÁBEK és MAYERHOFFER, a XIX. századi magyar regényírók két cseh népszerűsítőjének a munkásságáról.

Részletes elemzést kívánna a harmadik rész bevezető tanulmánya DOBOSSY László tollából. Ez ismét összefoglaló, irányt jelölő tanulmány a XX. századi cseh-szlovák — magyar kapcsolatok útjáról, gátló és előmozdító tényezőiről. Nagyon érdekes a „hagyományos antagonizmus” diag-

nóza és definíciója, az új együttműködés személyi és szervezeti tényezőinek a rövid bemutatása ZALKA Máté és Jaroslav HAŠEK barátságától a folyóiratok és hírlapok szerepéig, végül a Sarló-mozgalom és STRAKA Antal szerepe. Már méltattuk STRAKA személyét és HANA KINDLOVÁ róla szóló külön tanulmányának a jelentőségét. Az *Apolló* c. budapesti folyóirat történetét az egyik legalaposabb fejezetben külön is megvilágítja Jaroslava PAŠIAKOVA, a folyóirat szerepét a cseh és a szlovák költészet propagálásában ANGYAL Endre. Még két folyóirat-történeti tanulmányt találunk a második részben: BOTKA Ferenc a *Kassai Munkás*nak a cseh irodalom magyar ismertetése terén végzett erőfeszítéseit, CSUKÁS István a *Nyugat* és a modern szlovák líra kapcsolatait fejtegeti.

A kötet szerkesztői jó munkát végeztek. Bár a bevezetésben elhárítják maguktól a kölcsönhatások teljes áttekintésének a feladatát, mégis azt látjuk, hogy a cikkeket egy jól átgondolt egységes koncepció látószögéből írták meg vagy válogatták össze. Az összbonyomás az összehasonlító kutatás eddig megtett útját éppúgy megőrizi munkájuk nyomán, mint a jövő kutatóira váró fehér foltokat. Az ismertetésünk elején mondtakra visszatérve, ha hiányt érzünk, úgy ez éppen az igen gazdag folyóirat- és hírlaptörténeti terület viszonylagos elhanyagolása. A három, címében is sajtótanulmányt ígérő cikk inkább a folyóiratok irodalmi tartalmával, a kritikai és elvi cikkek közvetlen hatásával foglalkozik. A pozsonyi hírlapkiadó-műhely a latin nyelvű, de szlovák—magyar tartalmú *Nova Posonienskával* (amely egyébként műfajában a cseh COMENIUS egy gondolatát valósítja meg), majd az 1780-as évek magyar és szlovák (de cseh nyelvű) hírlapjaival — akár az ezekről már eddig feltárt anyag pusztá összefoglalásával, elvszerű rendezésével — foglalkozhatott volna egy külön cikk. És a magyar és cseh reformkor sajtókapcsolatai is figyelmet érdemelnének (bár NOVOTNÝ utal rájuk). Itt a kötetben joggal sűrűn szereplő, a magyar—cseh kapcsolatok feltárásában az 1930-as években úttörő SÁRKÁNY Oszkár kutatásai mutathatnák az irányt.

Néhány kisebb hibát teszünk csak szövé. A 307. lapon a fejezetem elől elmaradt a névelő. Fontosabb: az, igaz, korai alapítású, de csak rövid ideig élt és tudunkkal nem sok eredményt hátrahagyó pécsi egyetemet nem lehet a prágai mellé állítani. (73. l.) Végül nem *René Saint-Taillandier* a csehekről és magyarokról szóló francia könyv szerzője, hanem *Saint-René Taillandier*.

Kitűnően használható és a bibliográfus-

sok által örömmel fogadható a kötetet lezáró három irodalom-összeállítás cseh, szlovák és magyar írók műveinek a kölcsönös fordításairól. Ezeket érdemes lenne éves kiadványban folytatni.

DEZSÉNYI BÉLA

Bibliotekovedenie i bibliografija za rubezsom. Szbornik. Vüpuszk 13. Moszkva, 1964, Kniga. 159 l.

A Lenin Könyvtár által kibocsátott gyűjteményes kötet-sorozat 1964. évi 13. száma sokrétű és gazdag áttekintést nyújt a külföld könyvtártudományáról és tudományos bibliográfiai tevékenységéről. Tartalmának változatosságát érzékeltetik a következő címek: *Az iráni könyvtárak* (N. M. SZAFAROVA), *Szabadpolc-rendszer a kapitálista országok általános tudományos nagykönyvtáraiban* (V. M. OSKINA), *A nyugat-berlini közkönyvtárakról* (E. S. JASKINA), *Amerikai könyvtárosok a katalógusokról* (A. J. KUSUL), *A külföldi nemzeti könyvtárak nyomtatott katalógusairól. Tartalmi, szerkezeti és módszertani elemzés* (V. A. AMBARCUMJAN) stb. *Magyar vonatkozású közleményt is találunk a kötetben az Országos Széchényi Könyvtárról* A. N. KIRIK tollából, továbbá ismertetéseket az IFLA XXIX. ülészakáról, a *Knihovna c. csehszlovák könyvtárügyi elméleti-tudományos gyűjteményes kötetéről* és még egyéb ismertetéseket is.

Egyes közleményeket jól válogatott bibliográfia egészít ki (pl. Irán könyvtárügye, szabadpolc-rendszer a tudományos könyvtárakban, nyomtatott katalógusok, ez utóbbihoz igen hasznos *kronológiai táblázatokat* is közöl a szerző a Bibliothèque Nationale, a British Museum, a Deutsche Staatsbibliothek és a Library of Congress nyomtatott katalógusairól), a bibliográfiaik mellett jegyzetapparátus segíti elő az egyes témákban való eligazodást.

A gyűjtemény majd valamennyi közleménye nemcsak az elméleti, hanem a gyakorlati munkát is kívánja szemlálni, *szerencsésen kapcsolja egybe az elméleti és gyakorlati igényeket.* A magyar könyvtárosok szempontjából túl az általános tájékoztatást nyújtó közleményeken, mint amilyen például az iráni könyvtárügyről vagy a lengyel nemzeti könyvtárról szóló ismertetés, különös érdeklődésre tarthatnak számot hazai könyvtárügyünk feladataira való tekintettel a *tudományos könyvtárak szabadpolc-rendszeréről és katalógusairól* szóló tanulmányok. Mindkét témára érdemes volna valamilyen vita-

fórumot találni az illetékeseknek, illetve a vonatkozó tanulmányokat részletesen ismertetni (esetleg rövidített fordítás formájában) a hazai tudományos könyvtárosokkal.

RÓZSA GYÖRGY

15 év a mezőgazdaság szolgálatában. Az OMgK tevékenysége. Cikkgyűjtemény. (Szerk. MIKÓ András.) Bp. 1964. 208 l. (Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ közleményei 7.)

Három intézmény egyesítéséből született az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ, és a többszörös átszervezés nem mindig szerencsés útját járta végig, míg mai arculata kialakult.

Bár egy intézet története mindig tanulságul szolgálhat, mégsem annyira a múlttól, mint inkább a jövőbe is pillantó jelenről van gazdagabb mondanivalója a kiadványnak. Bizonyítja ezt szerkezete is: a kötet első — összterjedelmének kb. háromnegyed — részében az élő, korszerű könyvtárról vall, s csak a terjedelem negyedében emlékezik vissza a botladozások és próbálkozások korszakára.

A tanulmányok sorát GÁL Andorné nyitja meg. Vázolja az OMgK gyűjtőkörét, az állománygyarapítás elveit és módszereit. PATAKY Ernő a szétszágazó dokumentációs szolgáltatásokról ír. Vizsgálja a szaktájékoztatás iránti igényeket, s ezek alapján állapítja meg a kiadványokkal szemben támasztott követelményeket, a szerkesztési alapelveket, s ezek fényébe állítja a fontosabb külföldi, továbbá a hazai mezőgazdasági dokumentációs kiadványokat. Látolgatja a nemzetközi együttműködés lehetőségeit, és megjelöli a továbbfejlesztés irányát. HERPAY Balázné a tematikus kiadványokkal, különösen a legkedveltebb műfajjal, a témadokumentációval, Gecse Gyula pedig az egyedi dokumentációs szolgáltatásokkal foglalkozik, ORDÓDY Mária az OMgK olvasószolgálatának a szervezetét, szolgáltatásait és segédeszközeit ismerteti. MOLNÁR Ferenc a szakfordítói tevékenység tapasztalatairól, a szakfordításokkal szemben támasztott követelményekről ír.

Az OMgK, mint hálózati Központ, irányító és módszertani tevékenységet is végez: erről GERGELY Ágnes számol be. ANDICS László *A gazdasági feladatok szerepe az intézet munkájában* címmel írt tanulmányt.

A kiadvány második részében három tanulmány mutatja be az OMgK történetét. GÁSZÁNÉ BÁLINT Judit cikkéből *(A mezőgazdasági dokumentáció fejlődésének rövid*

áttekintése) megtudhatjuk, hogy — néhány szorgalmas kutató jóvoltából — már a húszas években próbálgatta szárnyait a mezőgazdasági dokumentáció (az első kiadványok közül sajnálatos módon kifejejtette a *Mezőgazdasági Sajtószemlé*), de a társadalmi szükségletnek megfelelő kiadványokról csak az utóbbi 8—10 évben beszélhetünk. ARATÓ István a fordítószolgálat fejlődését, TORDAYNÉ PÁTER Erzsébet pedig az OMgK könyvtári részlegének az útját tekinti át.

A 11 beszámolóból kibontakozik az OMgK tevékenységének úgyszólván az egésze. Egyes cikkek között még átfedések is akadnak (s ezek néha zavarnak), de aligha voltak kiküszöbölhetők. A legelmélyültebb két tanulmány — GÁL Andorné és PATAKY Ernő — kiemelkedik közérdekű mondanivalói révén.

Örvendetes jelenség a kiadványnak az az érezhető törekvése, hogy egységben fogja fel a dokumentációt és a könyvtárat, s ezzel véget vet annak a káros elméletnek, amely falat akart emelni e két fontos és egymást kiegészítő szolgáltatási forma közé.

WALLESHAUSEN GYULA

Málek, Rudolf—Petřtýl, Miroslav: Knihy a Prazane. Praha, 1964, Orbis. 392 l.

A mű szerzői kettős cél megvalósítására vállalkoztak: egyrészt vázlatos, de rendszeres és adatszerű történeti áttekintést adnak Prága, Közép-Európa régi kulturális központja könyv- és könyvtárkultúrája 500 éves fejlődéséről, másrészt címtárszerű összeállításban ismertetik a csehszlovák fővárosban jelenleg működő könyvtárakra, könyvforgalmi és más művelődési intézményekre vonatkozó gyakorlati tudnivalókat.

A történeti rész első fejezete a középkori Prága könyvkultúrájának a bemutatása. Prága és a cseh királyság legrégebbi könyvnyomtató műhelye Jan Severýn KRAMÁR és Jan KAMP nyomdája, amely már működésének első évében, 1488-ban három művel, köztük a 610 lapos *Cseh Bibliával* jelentkezik. Mikuláš KONÁČ z Hodiškova aprónyomtatványaival, köztük a mohácsi csatáról szóló beszámolójával a cseh újságírás előfutára. A prágai egyetem keretében működő kollégiumok könyvtárai közül az elsőt még IV. KÁROLY alapította 1366-ban. Prágában már 1431-ben működött a vezető rétegek használatára fenntartott városi könyvtár. A fehérhegyi csatával kezdődő, a második fejezetben áttekintett másfél évszázadban az abszolutizmus béklyói korlátozták a cseh kulturális életet.

1653-ban alapítják a jezsuiták híres kollégiumukat, a Klementinumot nyomdával és könyvtárral együtt. 1719-ben indul meg a *Sobotní (Outerní) Pražské Poštovské Noviny*, az első rendszeresen megjelenő cseh újság. 1726-ban a Karolinum könyvtárát, az akkori egyetemi könyvtárat megnyitják a nyilvánosság számára. A harmadik korszak a cseh szellemi életben a II. JÓZSEF uralkodása alatt, elsősorban Josef DOBROVSKÝ, a nagy nyelvész kezdeményezésére meginduló fellendülés időszaka. Václav Matěj KRAMERUS kiadvállalata, a *České expedice* a nyelvfejlesztés és a haladó eszmék terjedésének a központja. 1818-ban a cseh nemesség és polgárság adományából létrejön a Nemzeti Múzeum, amelynek a könyvtára kezdettől fogva nagy szerepet játszik a cseh kulturális életben. A negyedik korszak, az ötvenes évek abszolutizmusa után fokozatosan uralomra jutó nacionalista irányzat kultúrpolitikájának az ideológusa Pavel Josef ŠAFÁŘIK, a nyelvész-régész, a szláv testvériség apostola, már 1846 óta az Egyetemi Könyvtár igazgatója. 1860-ban alapítják a második világháborúig fennálló, nagy tekintélyű *Národní Listy*t, amelynek az irodalmi rovatát hosszú ideig NERUDA vezette. A 70-es években alakulnak meg az egyes prágai kerületekben a munkás társaskörök, amelyek általában komoly könyvtárral rendelkeztek. 1891-ben nyílik meg a prágai Városi Könyvtár. Az önálló csehszlovák állam megalakulásával kezdődő ötödik időszak első jelentős eseménye az 1919. júliusi könyvtári törvény, amely főleg a közművelődési könyvtárak fejlesztését tűzte ki célul. Hamarosan Bibliográfiai Intézet és Könyvtáros Főiskola is létesül. Komoly kulturális tevékenységet fejt ki a Csehszlovák Könyvkereskedők és Könyvkiadók Egyesületének a klubja, a *Kmen*, amelynek hasonló című lapját egy ideig Julius FÜČEK szerkesztette. 1920 szeptemberében indul a cseh kommunisták napilapja, a *Rudé právo*. A német megszállással a cseh fővárosban is együtt járt a könyvelkőzés, a könyvégetés, az írók és művészek indexre helyezése. A felszabadulás után a régi és új kiadók (Svoboda, Práce, Mladá Fronta) egymással versengve jelentették meg a háború alatt eltiltott cseh és külföldi írók műveit. A könyvtári hálózatot elsősorban a szakkönyvtárak és az intézeti könyvtárak vonalán fejlesztették. A fejlődést rögzítette és a távolabbi célokat kitűzte az 1959-ben elfogadott új könyvtári törvény. Ennek alapján a könyvtári rendszer központi intézménye az öt nagy könyvtár (köztük az Egyetemi Könyvtár, a Bibliográfiai Intézetből kifejlesztett Nemzeti Könyvtár, a Szláv Könyvtár) összevonása

útján kialakított 3 300 000 kötetes állománnyal rendelkező Állami Könyvtár a Klementinumban.

A mű második fő része — a könyvtári szolgáltatások, a katalógusfajták, a szakrendszerek és a legfontosabb bibliográfiai kiadványok rövid áttekintése után — nagyjában jelentőségüknek megfelelő sorrendben közli 100-nál több prágai könyvtár elhelyezésére, állományára, szolgáltatásaira és katalógusaira vonatkozó legfontosabb adatokat, a nagykönyvtáraknál vázolja a történeti fejlődést is. Ezt követőleg ismerteti az irodalmi múzeumok, levéltárak, könyvkiadók, olvasókörök, könyvesboltok, kulturális központok címtárszerű adatait. Az adattár hasznos kiegészítője a rövid bibliográfia, a név- és tárgymutató, valamint a régi és új könyvtárakról, egyes jelentősebb művekről készült képek. Mindkét rész használhatóságát nagyban emeli a tipográfiai elrendezésnek és a betűtípus kiválasztásának a rendszer követését és a figyelem összpontosítását elősegítő célszerű megoldása.

KINDLOVITS KÁLMÁN

Šamurin, E. I.: Geschichte der bibliothekarisch-bibliographischen Klassifikation. Übers. Willi HOEPP. Red. Werner DUBE. Leipzig, 1964, Bibliographisches Institut. 2 köt.

SAMURIN 20 éven át dolgozott munkáján, amelyhez 10 nyelven gyűjtötte az anyagot. Már 1944-ben erről a témáról írta doktori disszertációját. Később kiegészítette, sőt át is dolgozta azt. Így született meg ez az óriási adattömeget felölelő kétkötetes mű, amelyről W. DUBE a német kiadás előszavában azt írja, hogy a feldolgozott irodalom terjedelmét és az anyag bonyolultságát tekintve az az érzésünk, hogy a szerző e munkájában elérte, sőt néhol meg is haladta azokat a határokat, ameddig egy magában dolgozó tudós eljutni képes.

A feldolgozott osztályozási rendszerek száma jóval nagyobb az eddig ismertettekénél és ismerteknél. Szerepel közöttük néhány tervezet is. SAMURIN ugyanis élesen elítéli az eddigi gyakorlatot, amely csak a nagyobb államok, elsősorban Anglia, az Egyesült Államok s esetleg Franciaország osztályozási rendszereivel foglalkozott, és nagy súlyt helyez az osztályozási gondolat fejlődésének teljes és világos megérthetőségére. Ezért veszi fel a kis államok osztályozási rendszereit éppen úgy, mint a legfontosabb tervezeteket. Így kerülnek könyvébe pl. AMELHON, CAMUS, THIÉBAUT, BUTENSCHOEN stb. tervezetei.

Szemmel láthatóan nagy gondot okozott SAMURINNAK az ismertetendő osztályozási rendszerek kiválogatása. Érzi, hogy a túl sok itt nemcsak luxus, hanem zavaró körülmény is. Viszont jól tudja azt is, hogy a tárgyalni rendszerek körét nem szabad túl szűkre sem szabnia. Hangsúlyozza, hogy a reneszánszkor könyvtári és bibliográfiai osztályozásait ismertetve nem elég K. GESNERRE szorítkoznunk. Feltétlenül figyelembe kell venni DE LA CROIX DU MAINE tervezetét is, mert csak a kettő szembeállításából nyerhetünk világos képet a kor felfogásáról. Éppen így nem mellőzhetjük azokat a kevésbé ismert vagy feledésbe merült rendszereket sem, amelyek valamely évtizedekkel vagy esetleg évszázadokkal később született és elirogott rendszer alapjául szolgáltak. Így találjuk meg GARNIER munkájában BONAVENTURA gondolatait. A túlrészletezés és elaprózódás veszélyét ügyes szerkesztési fogással sikerült SAMURINNAK elhárítania. A könyv végére ugyanis terjedelmes fejezetet illesztett *Megjegyzések és bibliográfia* címmel, s míg a fő részben a történelmi szempontból legfontosabb rendszereket elemzi, addig itt sorolja fel mindazokat a szkémákat, amelyek inkább csak a fő részben felhozott adatok illusztrálására vagy bizonyítására szolgálnak.

SAMURIN határozottan állást foglal a bibliográfiai és a könyvtári osztályozás elválasztásával szemben. Ezek szembeállítását, szerinte, mesterséges ellentét és semmivel sem indokolható. A kétféle osztályozás szoros kölcsönhatásban fejlődött. Bizonyításul hivatkozik DEWEY tizedes osztályozási rendszerére, amely eredetileg könyvtári használatra készült, mégis alkalmazták bibliográfiákban is. A brüsszeli változat kifejezetten bibliográfiai rendszerre alakította át. Ezután ismét behatóan a könyvtárakba, ahol ez idő szerint inkább alkalmazzák, mint a bibliográfiákban.

Mi is tulajdonképpen a célja SAMURINNAK hatalmas munkájával? Elmélyült történelmi kutatásai arra szolgálnak, hogy segítségükkel kidolgozza azokat a szempontokat, amelyeket a meglévő osztályozási rendszerek elbírálásában, valamint egy új tudományos osztályozási rendszer kidolgozásában követni kell. Könyve nem csak a múlt felé forduló történeti jellegű munka, hanem sokoldalú, praktikus következtetésekre vezető iránymutatás az osztályozás problémájának jelen és jövő művelői számára.

Elismerés illeti a Lipcsei Bibliográfiai Intézetet, hogy ezt felismerve gondoskodott róla, hogy német nyelven is hozzáférhető legyen. **TAKÁCS MENYHÉRT**

World press. Newspapers and news agencies. Paris, 1964, Unesco. 158 l.

Már több mint egy éve megjelent az Unesconak ez a kiadványa, amely áttekintést ad az egész világ napi sajtójáról és a hírügynökségekről. A könyv adatait a *World communications* c. Unesco-kiadványból merítették. Mondanivalója, statisztikái ma is érvényesek és időszerűek.

A bevezető fejezet felrajzolja a világsajtó fejlődésének általános irányzatait. Ebből kiderül, hogy az egész világon közel 8000 napilap jelenik meg, összesen mintegy 300 millió példányban. Ez azt jelenti, hogy világátlagban minden 100 lakosra 10 napilap-példány jut, ami nagyon is megfelelő lenne, de természetesen az egyes földrészek, ill. országok között még óriásiak az eltérések. Angliában pl. 100 lakosra 50 példány jut, az afrikai átlagszám viszont csak 1.

Az adatok nagyjából a 1964-i helyzetnek felelnek meg. Ezeket a könyv többfelé összehasonlítja az 1954-i adatokkal, és kimutatja, hogy a 10 év előtti helyzethez képest a hírlapok száma az egész világot tekintetbe véve ugyan 20%-kal emelkedett, ugyanakkor viszont a lakosság emelkedése 26%-os volt, tehát a napisajtó fejlődése nem tudott a népszaporulat növekedésével lépést tartani. Igen sok fejlődésben levő ázsiai, afrikai és latin-amerikai országban azonban a sajtó fejlődésének aránya nagyobb mértékű volt, mint a népszaporulaté.

Az Egyesült Államokban 10 év alatt a példányszám 55-ről 59 millióra, Japánban 34-ről 39-re, a Szovjetunióban 30-ról 39-re emelkedett. Ami a napilapféleségek számát illeti, az egyes földrészek között még mindig igen nagy az eltérés. Az összes napilapok 38%-a Európában, 23%-a Észak-Amerikában jelenik meg, míg Afrikára, Ázsiára és Dél-Amerikára mindössze 26% jut, pedig e földrészekben él az emberiség 70%-a.

Az említett időszakban nagy mértékben fejlődött, különösen az Egyesült Államokban, a napilapok előállításának a technikája is. Legújában már a mesterséges holdak segítségével is átvettek a napilapok egymástól híreket, és talán nincs messze az az idő, amikor az olvasó saját otthonában, a televízió képernyőjén egy gombnyomásra megjelenik a napilap.

Világszerte növekedett a hírügynökségek száma is. Míg 10 évvel ezelőtt 54 országban 96 távirati iroda, ill. hírügynökség működött, addig ma már 80 országban 155 dolgozik. Különösen sok új hírügynökség létesült Kelet-Európában, Ázsiában és Afrikában. A hagyományos távirati hírközlés helyébe egyre inkább a telex, a

rövidhullámú rádióközlés lép, és egyre nagyobb szerepet kapnak a mesterséges holdak is mint hírtovábbító eszközök. (Ugyanakkor a nagy városokon belüli autós hírtovábbítás a folytonos forgalmi akadályok folytán lelassult, és így ugyanaz a Reuter-iroda, amely a mesterséges holdakkal is dolgozik, postagalambokat is felhasznált városokon belül igen jó eredményekkel.)

Impozánsak egyes ázsiai államok fejlődési adatai. Így pl. Pakisztán 1955 óta megötszörözte a napilapok példányszámát. Ugyanez Indiában megduplázódott, a napilapok száma viszont 330-ról 465-re emelkedett. Erőteljesen terjeszkedett a sajtó Kínában is, ahol a nagy központi lapok 5–6 vidéki kiadást is megjelentetnek, és ezeket mintegy 1000 írásjelre leegyszerűsített formában adják ki. Egész Ázsiát tekintve azonban a sajtó növekedése nem tartott lépést a népszaporulattal, annál kevésbé, mert a különféle írásmódok okozta problémák, a kis mértékű papírgyártás, a fejletlen technika sok akadályt jelentenek még.

Európa sok tekintetben még mindig messze az élen jár. Az utóbbi tíz évben a kelet-európai államok napilapjai félszáz évben alig, de példányszámban annál inkább növekedtek. Angliában, mint említettük 50, Izlandban, Luxemburgban, az NDK-ban és Svédországban pedig 40-nél több napilappéldány jut 100 lakosra. Az európai és amerikai hírügynökség-hálózat fejlettsége közismert. Nagy volt az 1953 óta bekövetkező szovjet fejlődés: 60 új napilap indult, a példányszám pedig úgy emelkedett, hogy 100 lakosra 11 helyett most már 18 jut. A *Pravda* tartja a példányszám világrekordját: 6,3 millió példányban jelenik meg.

A könyv legnagyobb része az egyes országokat, szám szerint mintegy 200 államot és különféle területet sorol fel. Mind-egyiknél 7 fő adat, majd szöveges rész szerepel. A fő tájékoztatások: a napilapok száma, példányszáma, a 100 lakosra eső példányszám, az évi újságpapírtermelés tonnákban, az évi újságpapírfogyasztás és az egy főre jutó papírmennyiség egy év alatt. Minden országnál szerepel a lakosság száma is. A szöveges rész röviden ismerteti a napilapok fajtáit, utal az egyéb folyóiratokra, közli, hogy többnyire milyen nyelven jelennek meg az újságok, részletezi a hírügynökségeket, azok kapcsolatait más távirati irodákkal stb.

GOMBOCZ ISTVÁN

Lister, Raymond: How to identify old maps and globes. With a list of cartographers, engravers, publishers and printers concerned with printed maps and globes from c. 1500 to c. 1850. London, 1965, G. Bell and Sons. 256 l. (How to identify series.)

Mindenütt az egész világon, de különösen Angliában, az Egyesült Államokban, Francia- és Németországban rendkívül megnőtt az érdeklődés a régi térképek és földgömbök iránt. Ott, ahol viszonylag számos nagy vagyontű ember van, akik szívesen gyűjtenek régiségeket, ritka könyveket és térképeket, hamarosan jelentkezik annak a szüksége is, hogy a műgyűjtők számára jól használható kézikönyveket adjanak ki, amelyek irányítást adnak arra vonatkozóan mit érdemes gyűjteni, és hogyan szerezhet a gyűjtők tájékozódást a régiségek értékelésében. Ez a szükséglet hozta létre ezt a szép kiállítású kötetet is. A szerző nem térképtörténész, hanem könyvkiadó, aki a műgyűjtők számára már nem egy kézikönyvet adott ki. Ezt a kötetet nem kutatások alapján, hanem eredményes kompiláció révén állította össze. Kétségtelenül így is hasznos munkát végzett, ha műve nem is hibátlan, a laikus érdeklődő számára jó bevezetést jelent a kartográfia történetébe.

Az első fejezetben a térképészet történetének a vázlatát adja a legrégebb időktől kezdve — a XVII. századig az egész Európára, ettől kezdve csak Angliára vonatkozólag. Röviden ismerteti a XVIII—XIX. század egyes jelesebb angol térképészeit, értékelve munkásságuk eredményét. A tengerészeti térképeket is ebben a fejezetben tárgyalja. A második, igen rövid fejezet a csillagászati térképekről szól. A harmadik fejezet a térképsokszorosítás módszereit tekinti át, és megtanítja az olvasót, hogyan ismerheti fel a különféle metszési technikákat a térképeken. A negyedik fejezet a térképek díszítéseiről és a jelkulesről szól: ezt a fejezetet bőséges illusztrációanyaggal kíséri, ami megismerteti a laikust, hogyan lehet egy térkép keletkezési idejét a díszítés alapján meghatározni. Természetesen csak nagy vonalakban tárgyalja ezt a kérdést. Az ötödik fejezet a régi föld- és éggömbökkel, a sphaera armillaris-okkal foglalkozik, áttekintve azok történetét, megjelöli, hogy mely föld- és éggömbkészítőknek milyen termékeny volt a munkássága, s nagyjából értékeli is őket koruk földrajzi ismeretei tekintetében. A függelékben egy — az eddigi kartográfia történeti irodalomban kevéssé méltatott — kérdést tárgyal: a régi térképek papíryanagának vízjegyeiről nyújt sok ábrával kísért áttekintést, mégpedig nemzetek szerint is, természetesen

az angol anyag dominál, a magyar térképtörténetek számára annyira fontos német és osztrák vízjegyeket igen mostoha elbánásban részesíti. Majd hét lapon válogatott térképtörténeti bibliográfiát közöl, a legfontosabb kartográfia történeti forrásmunkákat megadja. Hazánkat sajnos egyedül TELEKI Pálnak a japáni szigetek kartográfiája történetét tárgyaló műve képviseli, a német kiadás 1909-ből. Így aztán nem lehet csodálkozni, ha a következő részben, a kötetnek egyébként legnagyobb erősségében, a 131 lapos nemzetközi térképész-jegyzékben Magyarország ritkán szerepel. Sokkal jelentéktelenebb XVIII—XIX. századi angol, német vagy más nemzetiségű térképek megtalálható nevei mellett hiányoznak olyan, európai viszonylatban is kiváló és színvonalas magyar térképészek nevei, mint MIKOVINYI Sámuel, KRAY Pál, GÖRÖG Demeter vagy LIPSZKY János; amellet a jegyzékben szereplő magyarok más nemzetekhez tartozókként vannak elkönyvelve. Így például HEVENESI Gábor „osztrák” (176. l.), talán mert térképe Bécsben jelent meg 1689-ben; még furesább LÁZÁR diák minősítése, akit LISTER „Lazarus, Ungar”-nak nevez névsorában, úgy látszik, nem tudta, hogy az „Ungar” a nemzetiségét s nem a keresztnévet jelzi a legelső magyar térképésznek. Nemzetisége, igaz kérdőjellel, de hollandusnak van jelölve. (190. l.) A legkülönösebb azonban — s ez már rossz fényt vet az egész névsor megbízhatóságára — az, amit a szerző KORABINSZKYRÓL mond. „Korabinsky, J. M. és Townson R. 18/19. századi térképészek. Hollandok?” — írja kérdőjellel s idézi a címet: *Nieuwe kaart van Hongaryen* . . . Hága, 1801. Világos: KORABINSZKY János Mátyás Magyarország-térképészek TOWNSON Robert: *Travels in Hungary* . . . (London, 1797) című művében felhasznált kiadásáról van szó. Ez a térkép TOWNSON munkájának különböző fordításában szerepel a megfelelő nyelvű címmel. LISTER honfitársát, TOWNSONT is megteszi hollandus térképésznek, pedig egy kis bibliográfiai utánjárással meggyőződhetett volna, hogy TOWNSON sem németalföldi, sem térképész nem volt. (187. l.)

De az is kétségtelen, hogy a magyar térképtörténet számára is itt volna az ideje, hogy a nemzetközi kartográfiai irodalomnak szánt kiadványokkal egyszer s mindenkorra elejét vegye az efféle hibáknak. LISTER tévedéseit arra indítanak, hogy ismét felvessük a „Monumenta Hungariae Cartographica” megindításának régóta vajdó kérdését!

A vezetés és igazgatás korszerű tudomány megalapozása és a vezetőképzés gyakorlata. BEÉR János, DOBOSSY Imre stb. közreműködésével összeáll. ERDEI Ferenc. Bp. 1964, MTA Szervezéstudományi Bizottsága. 256 l. Soksz.

A recenziálandó kötet két vonatkozásban is figyelemre méltó a könyvtárosok, bibliográfusok, dokumentalisták számára. Egyfelől *témájánál* fogva (valamennyi tevékenységi ágat érintenek szervezési kérdések), másfelől *műfaji szempontból*. Ugyanis a kötet nem más, mint *magas színvonalú témadokumentáció*, amelyet adott esetben egy akadémiai elnökségi bizottság fémlelez, és amelynek összeállítói többségükben egyetemi tanárok, akadémikusok. Ebben a vonatkozásban a kötet egyedül álló a hazai tudományos tájékoztatósi irodalomban. Figyelemre méltó a kötet több száz tételt tartalmazó bibliográfiája (a felhasznált szakirodalom 1958—1963. évekből) a 230—256. lapokon. (Itt jegyzem meg, hogy erősen vitatható a bibliográfia országok szerinti csoportosítása, tudományos bibliográfiáról lévén szó a tematikus csoportosítás indokoltabbnak látszana.)

A kötet két nagy fejezetre oszlik számos alfejezettel: 1. A vezetés és igazgatás korszerű tudományos megalapozása; 2. A vezetőképzés gyakorlata.

A kötet magyar viszonylatban *úttörő jellegű*: először ad a hazai szakirodalomban összefoglaló képet — gyűjtőfogalommal — a *szervezéstudományról*, annak mibenlétéről, szakterületeiről, történeti kialakulásáról, funkcióiról, módszereiről és technikájáról, a vezetőképzés elméletéről és gyakorlatáról — színvonalas *dokumentációs tanulmánygyűjtemény* formájában, a külföldi szakirodalom alapján.

Mivel a tudományos munkától elválaszthatatlan a tudományos könyvtár, és a szervezéstudomány egyik igen fontos területe éppen a tudományos munka, hasznos volna, ha a kötet ismertté válna tudományos könyvtáraink körében is.

RÓZSA GYÖRGY

Strauss, L. J. — Strieby, I. M. — Brown, A. L.: Scientific and technical libraries. Their organization and administration. New York, 1964, Interscience. 398 l. (Library Science and Documentation 4.)

A második világháború alatt és után, amikor a szakkönyvtárak hihetetlen gyorsasággal, gomba módra növekedtek és szaporodtak, mind sürgetőbben szükségessé

vált egy szakkönyvtári kézikönyv. Az általános igény kielégítésére, az amerikai szakkönyvtáros-szövetség (Special Libraries Association of America) tudományos-műszaki osztályának támogatásával, Lucille J. STRAUSS szerkesztésében jelent meg 1951-ben az a kézikönyv (*Technical libraries; Their administration and management*), amely ettől kezdve másfél évtizeden át a szakkönyvtári munka standard összefoglalása maradt, s amelynek a jelen kötet szinte teljesen átdolgozott és jelentősen kibővített új kiadása.

Az új kiadás lényegében megőrizte elődjének szerkezetét és fejezetrendjét, tartalmilag azonban teljesen korszerűsítették.

A kötet a *hagyományos* szakkönyvtári módszerek és eljárások kézi- és tankönyve. A szerzők véleménye az volt, hogy lehetséges ugyan, hogy a nem-hagyományos módszerek — különösen a nagy könyvtárakban — széles körű alkalmazásra fognak találni, az azonban biztos, hogy mindig szükség lesz könyvtárak tervezésére, megfelelő kiadványok kiválasztására és beszerzésére, gyorsan kikereshető rendben való tárolásukra és belőlük meghatározott információk szolgáltatására.

Az előszó tanúsága szerint a kötet — a fenti korlátozással — a szervezési módszerekbe és a legfontosabb funkciókba való általános bevezetés keretein belül négyféle célkitűzést kíván megvalósítani: 1. ki akarja elégíteni a gyakorló szakkönyvtárosok igényeit; 2. szakmai és bibliográfiai, alapeszközt akar a kezdő szakkönyvtárosok kezébe adni; 3. tankönyvül kíván szolgálni a könyvtároshallgatóknak és egyéb érdeklődőknek; 4. képet kíván adni a könyvtár szerepéről és szervezetről az olyan intézményeknek, amelyek könyvtárat akarnak létesíteni.

Az utóbbi csoport, a könyvtár alapításának a gondolatával foglalkozó intézmények számára csak a könyv első négy fejezete igazán fontos, amely az általános bevezetés után a személyzeti, költségvetési, elhelyezési és berendezési kérdéseket ismerteti. A többi fejezetek az állomány gyarapításával, katalógizálásával és osztályozásával, a nem-könyv jellegű dokumentumok feldolgozásával, az olvasószolgálattal, a tájékoztatás szétszágásával és a referensszel, illetve irodalomkutatással foglalkoznak. A könyv a kérdéseket általában erősen gyakorlati szempontból, számos példa bemutatásával közelíti meg. A nyolevantalapos függelék általános és egyes szakterületekre vonatkozó referensz-eszközöket sorol fel, ez a miniatűr másodfokú bibliográfia a referensz-gyűjtemény hasznos kiindulópontja lehet.

A hasznos kézikönyv gyakorlott könyvtárosok számára talán kissé túl alapfokú, de a gazdag kiegészítő irodalom és jegyzetanyag őket is kárpótolja.

SZILÁGYI TIBOR

McColvin, Lionel Roy—Reeves, Harold: *Music libraries.* Completely re-written, rev., ext. by Jack DOVE. Vol. 1—2. (London, 1965), Deutsch. 2 db.

Az antikvár kereskedések közel három évtizede magas árfolyamon jegyzik MCCOLVIN és REEVES alapvető fontosságú zenei könyvtári kézikönyvét. A Deusch kiadó cég ezért régi és sokat sürgetett követelésnek tett eleget, amikor a művet Jack DOVE átdolgozásában, az eredeti megfogalmazás tiszteletben tartásával ismét kiadta.

Lionel Roy MCCOLVIN az angol zenei könyvtári élet kiemelkedő egyénisége. Túlzás nélkül állíthatjuk róla, hogy mindaz, ami a zenei könyvtárak fejlődése terén az 1930-as évektől történt — közvetve vagy közvetlenül — neki köszönhető. Személyében kiváló zenetudós és lelkes szakkönyvtáros ötvöződik. Legfőbb célkitűzése — már 1924-ben, első publikációjában, a *Zenei közművelődési könyvtárban* is azt tükrözi —, hogy a zenét a könyvtárak segítségével minél szélesebb rétegekhez juttassa el. A KODÁLY-i mottót: „legyen a zene mindenkié” — a nagy hagyományokkal rendelkező angol zenei életben a maga könyvtári eszközeivel már igen korán igyekezett megvalósítani. Barátjával és harcostársával, Harold REEVES zeneműkiadó és bibliográfussal 1937-ben adta ki először a most újra megjelenő kétkötetes művét. Jack DOVE — az átdolgozó — Hove városi könyvtáros, aktív muzsikusként a Royal College of Organist és a Royal College of Music, e két nagy hírű angol zenei testület tagja. Nagy hagyománytisztelettel, az eredeti mű szellemének megfelelően frissíti fel az anyagot. Az első kötetben általános zenei könyvtári ismereteket találunk. A XX. századi angol zenei élet rövid fejlődésének történeti összefoglalása után a gyakorló zenei könyvtárosnak szánt ismereteket összegezi, kezdve a rendelkezésre álló folyóiratokon és katalógusokon, a kiadók és kereskedők tevékenységének ismertetésén keresztül az egyes könyvtári tudnivalóig, mint pl. a címléírás, osztályozás stb. A második kötet válogatott bibliográfia. Ebben DEWEY zenei osztályozási csoportjainak a beosztásában közli a beszerzésre javasolt műveket. A két kötet hézagpótló jelentőségű, bár néhány sajnálatos hiányosságra fel kell hívunk a figyelmet.

Ilyen pl. az, hogy az első kötet, amely a gyakorlati ismereteket hivatott közölni, csak a legáltalánosabb tudnivalók szintjén mozog. Ki kell emelnünk az angol könyvtárak adatainak széleskörű ismertetését, valamint a világ vezető zenei könyvtárainról nyújtott áttekintést. Csak sajnálhatjuk, hogy a népi demokráciák közül csak a csehszlovák és a lengyel könyvtárak ismertetési kaptak helyet. (Ez is felhívja a figyelmet az ezen a téren mutatkozó adósságainkra.) A második kötet E. T. BRYANT 1959-ben kiadott *Music librarianship* c. művének a kiegészítése. Sajnálatos, hogy ez a kötet is — mint az első —, csaknem kizárólag az angol zenei könyvtárosok számára készült, és például olyan fontos terület közlését, mint a zenei könyvtári szakirodalom, csaknem teljesen mellőzi. A könyv újabb kiadását mégis örömmel kell üdvözölnünk, mert BRYANT, HINRICHSEN és mások közelmúltban megjelent zenei könyvtári publikációival együtt hasznos segédesszközként forgathatjuk.

VAVRINECZ VERONIKA

Manuel pratique de reproduction documentaire et de sélection. Paris, 1964, Gauthier-Villars. 341 l. (Publication FID 353.)

A kézikönyv az Unesco támogatásával a FID kiadványaként jelent meg; Paul POINDRON állította össze André CHONEZ, Raymond GAUDRIault és Edouard JAQUEMIN közreműködésével.

A FID egy igen korszerű kérdésben, a könyvtári és a dokumentációs munka fejlesztésében kívánt segítséget nyújtani ezzel a kiadvánnyal, elsősorban a kevésbé fejlett országok szakemberei számára.

A könyv két önálló fő részre tagozódik: az első a könyvtári és dokumentációs tevékenységgel kapcsolatos sokszorosító eljárásokkal és gépekkel, a második a selekciójával foglalkozik.

A reprodukciójával foglalkozó részben először az „újra előállítás” fogalmával ismerkedünk meg, majd az egyes sokszorosító és másoló eljárások részletes taglalása következik, mégpedig a következő sorrendben: gépirás, hektográfia, stencilezés, fénymásolás, ofset sokszorosítás („Rotaprint”), címléírás („Adressograph”, „Adrema”), sorkizárásos író-szedőgépek (nálunk ismert típusa a „Vari Typer”), mikro-kártya- és mikrofilmkészítés, kontakt fénymásolás, Verifax eljárás, Copyflo eljárás, „klasszikus” fényképezés, diazo eljárások („Océ”, „Entoce” stb.), végül a xerográfia. Az egyes eljárások ismertetése kap-

csán az elméleti kérdések tisztázása után a szerzők az illető eljáráshoz szükséges gépekkel, készülékekkel (és vázlatosan azok működésével), anyagokkal (lemez, előhívó, vegypapír stb.), egyéb berendezési tárgyakkal (bútor stb.), beszerzési és működtetési költségekkel ismertetik meg az olvasót, majd vázolják az eljárás előnyeit és hátrányait. Külön fejezetben foglalkoznak avval, hogy melyik eljárás mely intézményben és milyen célra felel meg, figyelembe véve az intézmények nagyságát, funkcióit, igényeit; azt is megvizsgálják, hogy milyen arányban vannak egymással a beruházási és működtetési költségek. A sokszorosítással foglalkozó rész utolsó fejezete a szervezés, beruházás, felszerelés, a másolatok megőrzésének a kérdését ismerteti, végül a személyzeti és helyiség-igényekre tér ki.

A második rész — az elsőhöz hasonló részletességgel — a szelekcióval foglalkozik. Bevezetésül megállapítja a szelekció helyét a könyvtár és a dokumentáció szervezetében, majd az elméleti és a szervezési kérdések ismertetése után a különféle műveleteket, eljárásokat és azok gépeit, a lyukkártyákat és szalagokat, a kódolás kérdését, a lyukasztás, az ellenőrzés, a feliratkészítés, a visszakeresés kézi, félautomata és automata gépeit, készülékeit ismerteti. E részben is külön fejezetben foglalkoznak a szerzők a könyvtárak és dokumentációs központok számára legcélszerűbb módszer és ehhez tartozó berendezés

kiválasztásával és használatba vételével.

Az ismertett eljárások és gépek stb. a ma ismert és a könyvtári és dokumentációs gyakorlatban már bevált legkorszerűbbek. A magyar olvasó számára hátrányos, hogy a bemutatott sokszorosító gépek nagy része nálunk nem ismert vagy nem levő típusú, az itthon használt gépekről nem igen történik említés; számunkra az is csökkenti a könyv használhatóságát, hogy a beruházási, működtetési és egyéb költségeket a szerzők francia frankban adják meg, ami azonban francia könyvről lévén szó, természetes.

Összefoglalva: a szerzők a kérdéseket szintetikus módon tárgyalják meg, az eljárások és gépek, készülékek közül azokat ismertetik, amelyek a gyakorlatban már beváltak; ennek során azonban szinte valamennyi jelenleg korszerűnek mondható eljárással foglalkoznak. A könyv igen alkalmas tankönyvnek, mert az olvasó minden eljárásról rövid, de viszonylag teljes ismertetést talál benne; a kérdéseket jól ismerők számára is hasznos, mert segítséget nyújthat, ha egy intézmény egy új sokszorosítási vagy visszakereső eljárást akar kiválasztani, alkalmazni. Kész megoldásokat a szerzők — helyesen — nem adnak. A könyv használhatóságát elősegíti a sok és gondosan kiválogatott ábra és a bő — magyar szerzőkre is hivatkozó — bibliográfia.

NÉMETH BÉLA

BIBLIOGRÁFIÁK

A magyar néprajztudomány bibliográfiája 1945—1954. Szerkesztette: SÁNDOR István. Bp. 1965, Akadémiai Kiadó. 463 l.

Egy adatgyűjtemény, amely valamely tudományág magyar szakirodalmának a felmérését tekintő feladatának, mindenképpen hasznos vállalkozás. E vállalkozás jelentőségét fokozza az, ha olyan tudományterülettel kapcsolatban történik a bibliográfiai adatfeldolgozás, amelynek az irodalmi dokumentumai a tudományterület jellegénél fogva teljes egészükben a magyar és magyar vonatkozású szakirodalom fogalmi köréhez tartoznak. SÁNDOR István vállalkozása — 10 év (1945—1954) magyar néprajzi irodalmának bibliográfiai szintézis jellegű feldolgozása — ezért jelentős, ezért emelkedik ki az utóbbi időkben eléggé elszaporodott ún. nemzeti szakbibliográfiák közül. Egy néprajzi bibliográfia, amely nem szorítkozik a szorosan vett ha-

zai szakirodalom feltárására, hanem nyilvántartja a magyar népre és általában Magyarország népeire vonatkozó hazai és *külföldi* könyveket, tanulmányokat és azok ismertetését; magyar kutatóknak más népekkel foglalkozó munkáit; külföldi szerzőknek hazánkban megjelent műveit; továbbá a határainkon kívül élő magyar népcsoportokra vonatkozó hazai és külföldi irodalmat; regisztrálja a magyar tudósok külföldön megjelent munkáit, a magyar néprajznak mint kutatási területnek a teljes szakirodalmát mutatja be.

Ez a tartalmi teljességre törekvés SÁNDOR Istvánnak, a magyar néprajzi bibliográfia és tájékoztatás fáradhatatlan művelőjének maradéktalanul sikerült.

Elsősorban szembeötlő a feldolgozott anyag gazdagsága. 6020 tétel szerepel ebben a bibliográfiában, amely 60 szakcsoportba rendezi ezt a nagyon terjedelmes